

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Obvyklé hospodaření po zahájení insolvenčního řízení: hranice přípustného jednání podle § 111 insolvenčního zákona

Zahájení insolvenčního řízení představuje významný zásah do postavení dlužníka i jeho věřitelů. Od okamžiku zveřejnění vyhlášky nastupují účinky, jejichž cílem je zabránit znehodnocení majetkové podstaty a zajistit co nejvyšší a zásadně poměrné uspokojení věřitelů. Přestože je dlužník po zahájení insolvenčního řízení omezen v nakládání se svým majetkem i v plnění předinsolvenčních závazků, insolvenční zákon mu za určitých okolností umožňuje pokračovat v provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření. Článek se zaměřuje na účel této výjimky a na hranice její aplikace vymezené rozhodovací praxí soudů.

Omezení dlužníka po zahájení insolvenčního řízení a jejich účel

Ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona zakotvuje dvě samostatná omezení dlužníka. První z nich spočívá v omezení nakládání s majetkovou podstatou a majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Druhé omezení se týká plnění peněžitých závazků vzniklých před zahájením insolvenčního řízení, které je dlužník oprávněn plnit pouze v rozsahu a za podmínek stanovených insolvenčním zákonem. Nejvyšší soud opakovaně zdůraznil, že jde o dvě na sobě nezávislé skutkové podstaty, které je třeba posuzovat samostatně.^[1]

Smyslem uvedené úpravy je zachovat majetek určený k uspokojení věřitelů do doby, než bude postaveno najisto, zda je dlužník skutečně v úpadku a jakým způsobem bude jeho úpadek případně řešen.^[2] Omezení podle § 111 insolvenčního zákona sleduje především zamezení dispozicím s majetkem dlužníka, které by vedly ke ztížení realizace majetkové podstaty, k reálnému snížení její hodnoty nebo přímo k jejímu zmenšení ke škodě věřitelů.^[3]^[4] Současně však insolvenční zákon reflektuje skutečnost, že příliš restriktivní omezení by mohlo vést k paralyzování podnikatelské činnosti dlužníka a v konečném důsledku i ke snížení hodnoty majetkové podstaty. Právě z tohoto důvodu zakotvuje § 111 odst. 2 insolvenčního zákona několik výjimek.

Provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření jako zákonná výjimka

Jednou z klíčových výjimek z omezení stanovených v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona je možnost provozovat závod v rámci obvyklého hospodaření. Smyslem této výjimky je zachování hodnoty majetkové podstaty prostřednictvím pokračování podnikatelské činnosti dlužníka i po zahájení insolvenčního řízení. Insolvenční zákon totiž nevychází z předpokladu, že by zahájení insolvenčního řízení mělo automaticky vést k zastavení provozu závodu.^[5] Naopak lze dovodit, že v řadě případů bude právě pokračování podnikatelské činnosti nejvhodnějším prostředkem k zachování nebo dokonce zvýšení hodnoty majetku určeného k uspokojení věřitelů.

Předpokladem aplikace uvedené výjimky je existence provozuschopného závodu, jehož činnost má ekonomický smysl a může přispět k zachování hodnoty majetkové podstaty. Rozhodovací praxe dovodila, že výjimka nedopadá na jednání směřující pouze k ukončení provozu závodu, neboť v takovém případě již nelze hovořit o jeho provozování v rámci obvyklého hospodaření.[\[6\]](#)

Kritérium obvyklosti v rozhodovací praxi soudů

Přestože je výjimka spočívající v provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření v insolvenčním zákoně zakotvena již od jeho přijetí, zákon samotný pojem „obvyklé hospodaření“ blíže nedefinuje. Obsah pojmu postupně dotvářela zejména praxe soudů. Z té vyplývá, že při posuzování obvyklosti nelze vycházet pouze z povahy konkrétního právního jednání, ale vždy je nutné zohlednit jeho ekonomický účel, postavení konkrétního dlužníka a dopad na majetkovou podstatu.

Nejvyšší soud zdůraznil, že obvyklost právního jednání je třeba posuzovat zejména z pohledu toho, zda je dané jednání „obvyklé pro pokračování provozu podniku, jeho zachování či rozvoj“. [\[7\]](#) Těžiště posouzení se tak přesouvá od samotné formy právního jednání k jeho skutečnému hospodářskému významu pro fungování závodu.

Významným vodítkem jsou rovněž rozhodnutí vrchních soudů. Vrchní soud v Praze dovodil, že „[p]odle § 111 odst. 2 IZ se omezení v nakládání s majetkem netýká úkonů nutných mimo jiné k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření. K němu nepochybně patří i prodej dlužníkovy zboží, jež tvoří, jak sám uvádí, předmět jeho činnosti“. [\[8\]](#) Za jeho součást lze proto považovat například i prodej bytové jednotky realizovaný developerskou společností, jestliže jde o běžný podnikatelský postup odpovídající předmětu její činnosti. [\[9\]](#) Lze proto uzavřít, že hospodaření není možné ztotožňovat pouze s úkony směřujícími k zachování stávajícího stavu majetku, ale zahrnuje i běžnou realizaci podnikatelské činnosti, která odpovídá předmětu podnikání dlužníka.

Úhrada závazků vzniklých před zahájením insolvenčního řízení za účelem zachování provozu závodu

Při posuzování rozsahu výjimky zakotvené v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona je třeba věnovat zvláštní pozornost úhradě peněžitých závazků vzniklých před zahájením insolvenčního řízení. Přestože § 111 odst. 1 insolvenčního zákona jejich plnění omezuje, rozhodovací praxe připouští, že za určitých okolností mohou být i takové úhrady součástí obvyklého hospodaření.

Vrchní soud v Praze dovodil, že je-li dlužník po zahájení insolvenčního řízení oprávněn nadále provozovat podnik a zajišťovat jeho chod, musí být současně oprávněn hradit i některé závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení, jestliže bez jejich úhrady nelze zajistit provoz závodu. Za přípustné označil zejména úhrady ceny materiálu či energií a služeb souvisejících s provozem podniku. [\[10\]](#) Na tyto závěry následně navázal i Nejvyšší soud. [\[11\]](#)

Judikatura vymezila hranice této výjimky. Vrchní soud v Olomouci například uzavřel, že úhrada dlužného pojistného zpravidla nepředstavuje jednání nezbytné k zachování provozu závodu, neboť neuhrazení takového závazku samo o sobě nevede k zastavení provozu podniku. [\[12\]](#) Obdobně Nejvyšší soud dovodil, že za úkon nutný k zajištění provozování závodu nelze bez dalšího považovat ani úhradu pracovněprávních pohledávek zaměstnanců, kteří podali insolvenční návrh a byli připraveni jej po uspokojení svých pohledávek vzít zpět. [\[13\]](#)

Ze soudní praxe vyplývá, že rozhodující není samotná existence předinsolvenčního závazku ani osoba věřitele, ale skutečná nezbytnost konkrétního plnění pro zachování provozu závodu. Současně nelze připustit účelové selektivní hrazení dluhů, které by vedlo k obcházení principu poměrného uspokojení věřitelů. [\[14\]](#)

Lze přitom dovodit, že je upřednostňováno materiální posouzení konkrétního jednání před jeho formálním označením. Pro posouzení přípustnosti úhrady tak nebude rozhodující, zda jde o závazek související s provozem závodu, ale zda jeho splnění objektivně přispívá k zachování či zvýšení hodnoty majetkové podstaty. Právě tento aspekt představuje hlavní rozlišovací kritérium mezi jednáním chráněným výjimkou podle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona a nepřípustným zvýhodněním jednotlivých věřitelů.

Závěr

Ustanovení § 111 insolvenčního zákona představuje významný nástroj ochrany majetkové podstaty v období po zahájení insolvenčního řízení a před rozhodnutím o úpadku. Zákonodárce reflektuje, že absolutní omezení dispozičního oprávnění dlužníka by v řadě případů mohlo vést k zastavení jeho podnikatelské činnosti a v konečném důsledku i ke snížení hodnoty majetku určeného k uspokojení věřitelů, proto insolvenční zákon připouští pokračování provozu závodu v rámci obvyklého hospodaření.

Podle judikatury nelze pojem „obvyklé hospodaření“ vykládat abstraktně ani jej vymezovat prostřednictvím taxativního výčtu přípustných jednání. Rozhodovací praxe zdůrazňuje nutnost posuzovat každé jednání s ohledem na jeho hospodářský význam a dopad na zachování provozuschopnosti závodu. Ani úhrada závazků vzniklých před zahájením insolvenčního řízení není bez dalšího vyloučena, musí však být odůvodněna potřebou zachování provozu závodu a nesmí představovat zvýhodnění věřitele.

Lze uzavřít, že hranice mezi přípustným provozováním závodu a nepřípustným zásahem do principu poměrného uspokojení věřitelů závisí především na okolnostech konkrétního případu. Důsledné materiální posouzení účelu a důsledků jednotlivých právních jednání tak zůstává klíčovým nástrojem aplikace § 111 odst. 2 insolvenčního zákona.

Mgr. Kateřina Kösslerová
Advokátka

Mgr. Michal Matoušek,
advokátní koncipient

[1] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2020, sp. zn. 29 ICdo 60/2018.

[2] SPRINZ, Petr. § 111 [Omezení dlužníka po zahájení insolvenčního řízení]. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

[3] Důvodová zpráva k zákonu č. [182/2006](#) Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

[4] MORAVEC, Tomáš. § 111 [Omezení nakládání s majetkovou podstatou dlužníkem]. In: MORAVEC, Tomáš, KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. Insolvenční zákon. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 1.

[5] SPRINZ, Petr. § 111 [Omezení dlužníka po zahájení insolvenčního řízení]. In: SPRINZ, Petr, JIRMÁSEK, Tomáš, ŘEHÁČEK, Oldřich, VRBA, Milan, ZOUBEK, Hynek a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 23.

[6] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.3.2018, sp. zn. 29 ICdo 17/2016.

[7] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.3.2018, sp. zn. 29 ICdo 17/2016.

[8] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2.9.2015, č. j. 3 VSPH 1288/2015-A-38.

[9] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.3.2014, č. j. 101 VSPH 401/2013-176.

[10] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.3.2013, č. j. 102 VSPH 418/2013-60.

[11] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2020, sp. zn. 29 ICdo 68/2018.

[12] Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10.7.2018, č. j. 13 VSOL 145/2018-76.

[13] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.4.2020, sp. zn. 29 ICdo 68/2018.

[14] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8.2017, sp. zn. 29 Cdo 3668/2015.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Obvyklé hospodaření po zahájení insolvenčního řízení: hranice přípustného jednání podle § 111 insolvenčního zákona](#)
- [Sanace, nebo zkrácení věřitelů aneb co si vzít z kontroverzní kauzy ve věci MORA-TOP](#)
- [Korporátní dluhopisy v ČR: růst trhu, regulační limity a koncentrace rizik v segmentu podlimitních emisí](#)
- [Notářský zápis s přímou vykonatelností ve světle nejnovější judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Promlčení před splatností? Kritická analýza judikatury Nejvyššího soudu k tzv. actio nata](#)
- [Přičitatelnost jednání třetích osob dlužníkovi pro účely posouzení neúčinnosti: ano nebo ne?](#)
- [Srážka za prodej v insolvenci při ocenění majetkové podstaty](#)
- [Smlouvy o vzájemném plnění v insolvenci – judikurní závěry](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)